

ODD

Wat is ODD?

ODD is een gedragsstoornis waarbij kinderen gedurende langere tijd opstandig, negatief en agressief gedrag laten zien.

Hoe wordt ODD ook wel genoemd?

ODD is een afkorting voor de Engelse termen Oppositional Deviant Disorder. De term oppositional betekent tegendraads, de term deviant betekent opstandig en disorder betekent aandoening. In het Nederlands wordt ook wel gesproken van oppositioneel opstandige gedragsstoornis.

ODD wordt samen met CD (conduct disorder, antisociale persoonlijkheidsstoornis) ook wel DBD disruptive behaviour disorder genoemd. De term disruptive geeft aan dat het gedrag een negatieve invloed heeft op de ontwikkeling. Behaviour betekent gedrag, de term disorder betekent aandoening.

Hoe vaak komt ODD voor bij kinderen?

Geschat wordt dat ODD voorkomt bij één op de zes tot vijftig kinderen, afhankelijk van de criteria die gebruikt worden om de diagnose ODD te stellen.

Bij wie komt ODD voor?

De eerste symptomen van ODD worden meestal vanaf het vierde levensjaar. Soms zelfs al daarvoor.

ODD komt twee maal zo vaak voor bij jongens als bij meisjes. Bij meisjes verloopt het agressieve gedrag veel subtieler zodat minder snel de diagnose ODD gesteld wordt.

ODD komt vaker voor bij kinderen die ADHD, het syndroom van Tourette hebben.

Ook komt ODD vaker voor bij kinderen met een verstandelijke handicap.

Wat is de oorzaak van ODD?

Niet precies bekend

De oorzaak van ODD is niet precies bekend. Waarschijnlijk gaat het om een samenspel van verschillende factoren. Zowel erfelijke factoren als de omstandigheden waarin een kind opgroeit dragen hier aan bij.

Erfelijke factoren

Erfelijke factoren blijken een rol te spelen bij het ontstaan van ODD. Het is nog niet goed bekend welke erfelijke factoren een rol spelen. Foutjes in het erfelijk materiaal op chromosoom 2 en chromosoom 19 lijken een rol te spelen bij het ontstaan van ODD.

Opgroeien

Ook de omgeving waarin kinderen opgroeien speelt een rol bij het ontstaan van ODD. Zeker bij kinderen die al erfelijk belast zijn om ODD te ontwikkelen. Een omgeving waarin kinderen weinig grenzen aangeleerd krijgen, waarin de behoeften van het kind niet gezien worden en waarin kinderen zich onveilig voelen dragen bij aan het ontstaan van ODD. Wanneer ouders zelf psychische problemen hebben, veel alcohol of drugs gebruiken, vaak ruzie hebben, vergroot dit de kans dat kinderen ODD zullen ontwikkelen.

Roken tijdens zwangerschap

Kinderen van moeder die gerookt hebben tijdens de zwangerschap blijken ook een grotere kans te hebben om ODD te krijgen.

Hersenen

De hersenen spelen een belangrijke rol bij het aanleren en vertonen van bepaald gedrag. Met name het voorste gedeelte van de hersenen speelt een belangrijke rol bij het vertonen van het gedrag. Dit deel van de hersenen wordt de frontaalkwab genoemd. De frontaalkwab is het deel van de hersenen waar het zelfbewustzijn zit, waar bepaald wordt of bepaald gedrag vertoond kan worden, waar het verantwoordelijkheidsgevoel zit en waarmee impulsen gecontroleerd worden. Bij kinderen met ODD blijkt de frontaalkwab van de hersenen minder goed ontwikkeld te zijn.

Ook verschillende boodschapperstofjes in de hersenen blijken een rol te spelen bij het ontstaan van ODD. Boodschapperstofjes die een rol spelen zijn dopamine, noradrenaline, serotonine. Hormonen zoals het stresshormoon cortisol en het mannelijk hormoon testosteron hebben ook invloed op het gedrag.

Opstandigheid tijdens de ontwikkeling

Het is normaal dat kinderen tijdens de ontwikkeling een periode doormaken waarin ze zich opstandig en boos gedragen en op zoek gaan naar grenzen. Vooral op 2-jarige leeftijd en tijdens de puberteit is dit volop aanwezig. Deze kinderen hebben geen ODD. Kinderen leren met behulp van hun ouders en andere mensen in hun omgeving dat het niet goed is om dit gedrag te laten zien, dat dit gedrag anderen verdriet doet en dat ander gedrag een beter resultaat kan hebben. Dit maakt dat kinderen leren om met dit gedrag om te gaan en dit gedrag zal dan ook geleidelijk aan afnemen. Bij kinderen met ODD neemt dit gedrag alleen maar toe.

Wat zijn de symptomen van ODD?

Variatie

Er bestaat een variatie tussen de hoeveelheid en de ernst van de symptomen die verschillende kinderen met ODD hebben.

Snel boos

Kinderen met ODD worden snel boos en dan vaak erg driftig. Ze kunnen niet goed omgaan met deze boosheid. Kinderen met ODD hebben vaak ruzie met andere kinderen, maar ook met volwassenen. De boosheid bij kinderen met ODD kan zomaar ineens, schijnbaar uit het niets ontstaan. De stemming van kinderen met ODD kan heel snel veranderen, van heel lief naar heel boos.

Regels

Kinderen met ODD hebben veel moeite om met regels om te gaan. Ze zijn vaak ongehoorzaam. Ze verzetten zich tegen de regels en willen zich er niet aan houden. Ze weigeren om te doen wat er gevraagd wordt. Kinderen met ODD kunnen heel boos worden wanneer ze zich aan regels moeten houden. Hierin zijn ze heel vasthoudend en koppig. Ze vinden het moeilijk om een tussenweg te vinden. Kinderen gaan vaak ook voortdurend in discussie over de regels.

Uitdagen

Kinderen met ODD dagen andere kinderen en volwassenen vaak uit met hun gedrag. Ze laten gedrag zien waarvan ze weten dat anderen daar boos of verdrietig om worden. Ze zoeken voortdurend de grenzen op van de mensen in hun omgeving. Ook kunnen ze mensen tegen elkaar uitspelen.

Prikkelbaar

Kinderen met ODD zijn vaak prikkelbaar. Ze ergeren zich snel aan andere mensen. Ze vinden ook dat het probleem bij de ander ligt en niet bij hen. De schuld ligt altijd bij een ander.

Wraak

Kinderen met ODD kunnen lang boos blijven op andere mensen en zoeken naar manieren om het de ander betaald te zetten. Kinderen met ODD denken vaak erg negatief over andere mensen en kunnen haatgevoelens hebben richting andere mensen.

Emoties

Kinderen met ODD hebben vaak moeite met het uiten van emoties. Ze kunnen niet goed troosten zoeken bij andere mensen. Ze houden andere mensen op afstand ook als ze wel behoefte hebben aan troost. Kinderen met ODD hebben vaak geen of weinig vriendjes.

Negatief zelfbeeld

Kinderen met ODD denken vaak negatief over zich zelf. Ze zijn niet trots op zichzelf en hebben weinig gevoel van eigenwaarde. Kinderen met ODD zijn vaak weinig gevoelig voor het krijgen van complimentjes.

Vloeken

Kinderen met ODD vloeken vaak gemakkelijk. Ze passen hun gedrag niet aan ook al weten ze dat ze andere mensen hiermee verdriet kunnen doen.

Beschadigen

Kinderen met ODD zijn sneller aan het slaan, stompen, schoppen of knijpen. Dit kan tegen andere mensen, maar ook tegen bijvoorbeeld dieren gericht zijn. Ook beschadigen ze met opzet vaak voorwerpen. Kinderen met ODD pesten ook vaker, kwetsen andere mensen, vernederen of roepen scheldwoorden naar anderen toe.

ADHD

Vier van de vijf kinderen met ODD heeft ook last van ADHD.

Angst

Kinderen met ODD hebben vaker last van een angststoornis. Zo zijn ze bijvoorbeeld bang om alleen gelaten te worden, bang in het donker of bang voor enge beesten. Op zich normale angsten, maar bij kinderen met ODD houden deze langer aan en zijn deze veel heftiger.

Leerproblemen

Een groot deel van de kinderen met ODD heeft ook leerproblemen. Vaak zijn er problemen met de aandacht, de concentratie en de planning. Vaak hebben deze kinderen moeite zich te uiten en moeite met het toepassen van taal.

Hoe wordt de diagnose ODD gesteld?

Verhaal

De diagnose ODD kan gesteld worden aan de hand van beschrijving van het gedrag van een kind door de ouders, verzorgers of leerkrachten. Dit in combinatie van observatie van het gedrag van het kind is voldoende om de diagnose ODD te stellen.

Kinder-en jeugdpsychiater

De diagnose ODD wordt gesteld door de kinder-en jeugdpsychiater. De kinderneuroloog speelt geen duidelijke rol bij het stellen van de diagnose ODD.

Criteria

Er zijn criteria opgesteld waarin afgesproken is wanneer er gesproken mag worden van ODD. Deze criteria staan vermeld in een boekje wat DSM-IV heet.

Er mag gesproken worden van ODD wanneer een kind langer dan 6 maanden 4 of meer van onderstaande kenmerken laat zien:

- het kind is vaak driftig;
- het kind maakt vaak ruzie met volwassenen;
- het kind is vaak opstandig of weigert zich te voegen naar verzoeken of regels van - volwassenen;
- het kind ergert vaak met opzet anderen;
- het kind geeft anderen vaak de schuld van eigen fouten of wangedrag;
- het kind is vaak prikkelbaar en ergert zich gemakkelijk aan anderen;
- het kind is vaak boos en gepikeerd;
- het kind is vaak hatelijk en wraakzuchtig.

Hoe wordt ODD behandeld?

Omgeving

Kinderen met ODD hebben baat bij een veilige omgeving om op te groeien. Ze hebben volwassenen nodig die hen op een veilige manier, dus niet met harde hand, grenzen aanleren en tegelijk aangeven dat ze toch veel van het kind houden. Dit vraagt vaak veel van de volwassenen die een kind met ODD begeleiden.

Consequent

Het is belangrijk dat kinderen met ODD duidelijke regels krijgen. Deze regels kunnen bijvoorbeeld op papier in plaatsjes of in woorden worden afgebeeld. Op deze manier kunnen kinderen altijd zien welke regels er gelden. Het is belangrijk om niet te veel regels te stellen en er voor te zorgen dat het houden aan deze regels haalbaar is. Soms kan een beloningssysteem helpen. Kinderen krijgen dan een sticker op een kaart wanneer het ze gelukt is om aan een regel te houden.

Het is belangrijk dat alle mensen in de omgeving van het kind dezelfde regels hanteren en het kind op dezelfde manier belonen voor gewenst gedrag.

Belonen en negeren

Het is belangrijk om goed gedrag zo veel mogelijk te belonen door het geven van positieve aandacht of door het geven van een sticker op een beloningskaart. Ook is het belangrijk om negatief gedrag zo veel mogelijk te negeren. Dit kan heel lastig zijn omdat kinderen met ODD anderen blijven uitdagen.

Therapie

Kinderen met ODD hebben baat bij gedragstherapie waarin ze leren om hun gevoelens te uiten en leren aan te voelen wat de gevoelens zijn van andere mensen. In de therapie leren ze ook hoe ze zich moeten gedragen en hoe ze om kunnen gaan met hun eigen boosheid en frustratie.

Groepstherapie met meerdere kinderen met ODD kan ook heel effectief zijn.

Ondersteuning van de ouders

Het hebben van een kind met ODD vraagt heel veel van de opvoedingskwaliteiten van de ouders. Zij moeten sterk in hun schoenen staan. Vaak ervaren ouders en andere kinderen in het gezin veel angst en verdriet. Het is belangrijk dat ouders ondersteund worden. Ondersteuning kan gegeven worden door bureau Jeugdzorg, door orthopedagogen, psychologen of maatschappelijk werkers.

Uit huis plaatsen

Soms is het nodig kinderen met ODD tijdelijk uit huis te plaatsen, zeker wanneer kind en ouders in een negatieve spiraal gekomen zijn en elkaars gedrag te versterken. Beide kunnen dan na een rustpauze met ondersteuning weer op een opbouwende manier de thuissituatie opnieuw gaan invullen.

Contact met andere ouders

Via de patiëntenvereniging Balans of door het plaatsen van een oproepje op het forum van deze site kunnen ouders in contact komen met andere ouders die een kind hebben met ODD.

Medicatie

Soms worden kinderen met ODD behandeld met medicatie. Dit gebeurt vaak in crisissituatie waarin het gedrag dreigt te escaleren, wanneer er sprake is van ADHD, depressie of een angststoornis.

Wat betekent het hebben van ODD voor de toekomst?

Blijvend probleem

Meestal blijft ODD een blijvend probleem bij het kind. Met behulp van therapie, tijd en geduld kunnen kinderen en hun ouders wel leren om beter om te gaan met het gedrag van het kind.

CD

Een op de vier kinderen met ODD ontwikkelt op latere leeftijd de aandoening CD (conductive disorder). CD is een ernstiger gedragsstoornis dan ODD, hierbij vertonen kinderen ook gewelddadig gedrag. De meeste kinderen die CD krijgen ontwikkelen dit binnen drie tot vier jaar na het ontstaan van ODD.

Een op de tien kinderen met ODD heeft op volwassen leeftijd een antisociale persoonlijkheidsstoornis.

Stemmingsproblemen

Kinderen met ODD hebben een grotere kans om last te krijgen van een depressie.

Gewelddadig gedrag

Kinderen met ODD, vooral kinderen waarbij deze symptomen al op jonge leeftijd aanwezig zijn, hebben een grote kans om latere gewelddadig gedrag te gaan vertonen.

Hebben broertjes en zusjes een vergrote kans op het ontstaan van ODD?

Bij het ontstaan van ODD spelen verschillende factoren een rol. Het gaat hierbij zowel om erfelijke factoren als factoren uit de omgeving van het kind. Broertjes en zusjes hebben daarom een vergrote kans om ook ODD te krijgen.

Links

www.balans.nl

(vereniging voor ouders van kinderen met ontwikkelingsstoornissen bij leren en/of gedrag)

www.trimbos.nl

(nederlands instituut voor geestelijke gezondheid)

Referenties

1. Oppositional defiant disorder. Hamilton SS, Armando J. Am Fam Physician. 2008;78:861-6.
2. Comorbidity of internalizing disorders in children with oppositional defiant disorder. Boylan K, Vaillancourt T, Boyle M, Szatmari P. Eur Child Adolesc Psychiatry. 2007;16:484-94

Laatst bijgewerkt: 12 februari 2009

Auteur: J.H. Schieving